

В.Л. Соколкін

здобувач

(Харківський національний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.98

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ЗАВДАНЬ ТА ПРЕДМЕТА ПРОКУРОРСЬКОГО НАГЛЯДУ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОНІВ В ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Розкрито поняття завдань та предмета прокурорського нагляду за додержанням законів органами внутрішніх справ при провадженні оперативно-розшукової діяльності, розглянуто проблемні питання, які існують при їх визначенні, запропоновано шляхи їх вирішення та удосконалення.

***Ключові слова:** прокурорський нагляд, оперативно-розшукова діяльність.*

Раскрываются понятия задач и предмета прокурорского надзора за соблюдением законов органами внутренних дел при производстве оперативно-розыскной деятельности, рассматриваются проблемные вопросы, существующие при их определении, предлагаются пути их решения и усовершенствования.

***Ключевые слова:** прокурорский надзор, оперативно-розыскная деятельность.*

In the article the concepts of tasks and article of directorate of public prosecutions open up after the observance of laws the organs of internal affairs at the production of operative-search activity, problem questions, existing at their determination, are examined, the ways of their decision and improvement are offered.

***Keywords:** directorate of public prosecutions, operative-search activity.*

Постановка проблеми. Прокурорський нагляд є певним різновидом діяльності спеціально уповноважених органів держави. Як і будь-який вид діяльності, він характеризується наявністю певного завдання, адже відсутність останнього робить діяльність непотрібною з точки зору її виконання.

Законом України "Про прокуратуру" визначено, що діяльність органів прокуратури спрямована на всемірне утвердження верховенства закону, зміцнення правопорядку і має одним із головних завдань захист від неправомірних посягань на гарантовані Конституцією, іншими законами України та міжнародними правовими актами соціально-економічні, політичні, особисті права і свободи людини та громадянина.

Зокрема, ст. 30 Закону регламентується нагляд прокуратури за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання і досудове слідство, проте передбачено тільки за-

ходи, яких уживає прокурор при здійсненні нагляду за додержанням законів органами дізнання і досудового слідства, причому підкреслено, що повноваження прокурора при цьому визначаються кримінально-процесуальним законодавством. Повноваження ж прокурора при здійсненні нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, ні цією, ні іншими статтями Закону України "Про прокуратуру" не регламентовано"[1, с. 305].

Разом з цим зазначеним Законом серед інших названі завдання прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, та у самому загальному вигляді закріплено, що прокурор вживає заходів, спрямованих на: додержання вказаними органами передбаченого законом порядку проведення оперативно-розшукових заходів, застосування технічних засобів (п. 1 ч. 1 ст. 30); усунення порушень закону, від кого б вони не виходили, поновлення порушених прав і притягнення у встановленому законом порядку до відповідальності осіб, які допустили ці порушення (п. 4 ст. 6) [2].

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Прокурорський нагляд як вид державної діяльності, галузь юридичної науки та навчальна дисципліна певною мірою досліджено у працях таких вчених, як П.М. Каркач, М.В. Косюта, М.Й. Курочка. Окремі питання прокурорського нагляду за додержанням законів органами внутрішніх справ при провадженні оперативно-розшукової діяльності, дізнання та досудового слідства вивчались також І.М. Козьяковим, Л.М. Кирий та ін. Разом з тим проблематика визначення завдань та предмету прокурорського нагляду за додержанням законів при провадженні оперативно-розшукової діяльності залишається не до кінця вирішеною, а тому існує необхідність у конкретизації її сутності.

Виклад основного матеріалу. В історії становлення та розвитку прокурорського нагляду за додержанням законів при провадженні оперативно-розшукової діяльності питання організації наглядової діяльності вперше були регламентовані спільним наказом Генерального прокурора України та Голови Служби безпеки України від 28 квітня 1994 р. № 1т/085, виданим із додержанням вимог таємного діловодства.

Однією із перших спроб регламентувати діяльність прокурорів з нагляду за додержанням законів органами внутрішніх справ при провадженні оперативно-розшукової діяльності є також наказ Генерального прокурора України № 4 від 04.10.1998 "Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство". Так, п. 9 та ч. 1-2 п. 10 даного наказу закріплюють, що при здійсненні нагляду за додержанням законів при проведенні оперативно-розшукової діяльності прокурорам у межах своєї компетенції належить перевіряти оперативно-розшукові справи, реєстраційні, облікові, звітні, статисти-

чні, аналітичні та інші документи з цих питань і вживати заходів щодо усунення порушень законності та притягнення винних до встановленої законом відповідальності. Втручання в тактику проведення оперативно-розшукових заходів є неприпустимим, якщо дії оперативних працівників не суперечать законодавству. Останні мають неухильно дотримуватися вимог ст. 30, 31 Конституції України, звернувши увагу на те, що проникнення до житла чи до іншого володіння особи, накладення арешту на кореспонденцію, виїмка цієї кореспонденції, а також зняття інформації з каналів зв'язку здійснюється тільки на підставі рішення суду, яке приймається ним за поданням відповідного органу, який здійснює оперативно-розшукову діяльність.

На підставі ст. 15 Закону України "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю" та ст. 8 Закону України "Про оперативно-розшукову діяльність" прокурори санкціонують застосування інших технічних засобів за винятком зазначених випадків"[3].

Перший галузевий нетаємний наказ Генерального прокурора України № 2 "Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами Служби безпеки України, які проводять оперативно-розшукову діяльність" виданий 17.09.1999 р. [4]. Даним наказом визначені предмет, метод, порядок та форми здійснення прокурорського нагляду у вказаній сфері. Зазначені накази ГПУ були чинними до 28.10.2002 р.

Наказом Генерального прокурора України №4/1 від 28.10.2002 р. "Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність" (далі – наказ ГПУ №4/1-2002) завдання прокурора щодо здійснення нагляду у вказаній сфері також системно та вичерпно не сформульовані. Певною мірою окреслені завдання нагляду лише у ч. 2 п. 12 наказу: від прокурорів вимагалось "невідкладно вживати відповідних заходів реагування щодо усунення виявлених порушень законності, поновлення порушених прав і свобод громадян та юридичних осіб, притягнення винних посадових осіб до передбаченої законом відповідальності. Заяви про незаконні методи здійснення оперативно-розшукової діяльності перевіряти у порядку ст. 97 КПК України з прийняттям відповідного рішення" [5].

Зміни до вказаного наказу, внесені наказом Генерального прокурора України № 4/1-1 від 19.02.2003, ніяким чином не стосувались визначення завдань та мети прокурорського нагляду.

Періодичність проведення перевірок додержання законів оперативними підрозділами при проведенні ними оперативно-розшукової діяльності наказом №4/1-2002 встановлювалась, без врахування пріоритетності вказаного напрямку щодо додержання конституційних прав і свобод громадян, не рідше як один раз на півріччя.

На жаль, таке нормативне регулювання діяльності уповноваже-

них прокурорів приводило до безсистемності нагляду, створювало умови для прийняття необґрунтованих рішень про заведення ОРС. Деякі порушення залишались поза межами прокурорського нагляду та без відповідного прокурорського реагування.

Так, згідно з п. 4 ч. 1 ст. 9¹ ЗУ "Про оперативно-розшукову діяльність" строк ведення оперативно-розшукових справ щодо осіб, стосовно яких є дані про участь у підготовці або вчиненні злочину, встановлені у межах 6 місяців.

Зазначена вище періодичність прокурорських перевірок дозволяла не тільки прийняти рішення про заведення ОРС, виконати певні оперативно-розшукові заходи стосовно конкретних осіб, але й закрити ОРС до початку планової прокурорської перевірки.

Натомість наказом Генерального прокурора України № 4/2-2002 "Про організацію прокурорського нагляду за виконанням законів спеціальними підрозділами та іншими державними органами, які ведуть боротьбу з організованою злочинністю" чітко визначені завдання прокурорського нагляду на цьому напрямі: "Основним завданням прокурорського нагляду на цьому напрямі є забезпечення додержання вимог законів при проведенні оперативно-розшукової діяльності, дізнання і досудового слідства спеціальними підрозділами та іншими державними органами, які ведуть боротьбу з організованою злочинністю, з метою захисту конституційних прав і свобод громадян та інтересів держави, вжиття передбачених чинним законодавством заходів щодо усунення виявлених порушень закону".

На жаль, у вказаному наказі лише п. 3 стосується питань нагляду за додержанням законів спеціальними підрозділами при провадженні ОРД: "періодично, але не рідше як двічі на рік перевіряти виконання законів спецпідрозділами по боротьбі з організованою злочинністю при проведенні ними оперативно-розшукової діяльності". Перевірці підлягає додержання вимог Конституції України, Законів України "Про оперативно-розшукову діяльність", "Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю" та "Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними" щодо проведення оперативно-розшукової діяльності"[6].

Законом України "Про оперативно-розшукову діяльність" від 18.02.1992 р. також не визначені завдання прокурорського нагляду. Лише у п. 9 ч. 1 ст. 14 Закону зазначається, що прокурор в межах своєї компетенції вживає заходів щодо усунення порушень законності під час проведення оперативно-розшукової діяльності і щодо притягнення винних до встановленої законом відповідальності [7].

Викладені у такому загально-невизначеному виді завдання прокурорського нагляду за законністю здійснення оперативно-розшукової діяльності, безперечно, сприяли допущенню прокурорами

певних прорахунків при здійсненні нагляду, проведенню формальних та поверхових перевірок.

Наказом Генерального прокурора України №4 від 06.04.2004 "Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів при проведенні оперативно-розшукової діяльності" уперше нагляд за додержанням законів при провадженні ОРД підрозділами ОВС на транспорті був покладений на управління нагляду за додержанням законів на транспорті (старших помічників прокурорів областей) [8].

Крім того, з метою забезпечення належної організації прокурорського нагляду за виконанням вимог Конституції України, ЗУ "Про ОРД", інших законодавчих актів щодо здійснення нагляду за додержанням законів при проведенні оперативно-розшукової діяльності, у п.п. 3, 4, 5 більш докладно сформульовані обов'язки уповноважених прокурорів при здійсненні нагляду, які умовно можна поділити на підстави, предмет та завдання прокурорського нагляду.

Предметом прокурорського нагляду відповідно до ст. 29 Закону України "Про прокуратуру" визначено додержання законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність.

Чинним наказом Генерального прокурора України № 4/1гн від 19.09.2005 р. "Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність" завдання прокурорського нагляду у вказаній сфері фактично викладені у п. 1 таким чином: "Заступникам Генерального прокурора України, прокурорам Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, військовим прокурорам регіонів і Військово-Морських Сил України та їх заступникам, а також уповноваженим наказом Генерального прокурора України керівникам та прокурорам структурних підрозділів апаратів забезпечити належну організацію нагляду за додержанням прав і свобод людини і громадянина, інтересів суспільства та держави при проведенні оперативними підрозділами правоохоронних органів оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення, припинення і розкриття злочинів".

Основні принципи побудови вказаного наказу ГПУ та його структура у цілому повторюють наказ Наказом Генерального прокурора України № 4 від 06.04.2004 "Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів при проведенні оперативно-розшукової діяльності".

Фактично ж основні завдання прокурорського нагляду у сфері нагляду за додержанням законів при провадженні оперативно-розшукової діяльності викладені крізь призму визначення критеріїв оцінки ефективності прокурорського нагляду, зокрема:

1) додержання прав людини і громадянина, в тому числі щодо недоторканності особистого життя, житла і таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, банківських вкладів і раху-

нків, невідкладного вжиття заходів до поновлення порушених прав та притягнення винних осіб до встановленої законом відповідальності;

2) своєчасності реагування на порушення законності при здійсненні оперативно-розшукової діяльності [9].

Відповідно до вказаних положень наказу припинення прокурором порушень закону і додержання конституційних гарантій особистості при здійсненні прокурорського нагляду за законністю провадження оперативно-розшукової діяльності буде своєчасним, якщо: а) воно виявлене та попереджено до його здійснення; б) або відразу після його здійснення, але до настання шкідливих наслідків; в) або відразу після настання шкідливих наслідків.

Однак слід мати на увазі, що при всіх перелічених критеріях визначення своєчасності припинення порушень закону повинен бути присутнім юридичний факт – прокурор при належному виконанні своїх обов'язків знав або зобов'язаний був знати про підготовлюване, вчинюване або вчинене порушення закону і конституційних гарантій особистості.

Більш складним виявляється виконання у повному обсязі наступного припису наказу Генерального прокурора України:

"Уповноваженому прокурору повною мірою використовувати свої права, передбачені законом, щодо проведення перевірок, усунення порушень, допущених при здійсненні оперативно-розшукової діяльності, поновлення порушених прав і свобод громадян".

Механізм та порядок реального поновлення порушених прав і свобод громадян галузевим наказом не визначений. Чинним Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність» (ч. 8 ст. 9 «Гарантії законності під час здійснення оперативно-розшукової діяльності») на прокурора обов'язок поновлення порушених прав громадян не покладається.

Обов'язок прокурорів щодо вжиття заходів до поновлення порушених прав громадян у загальному визначенні передбачений п. 4 ст. 6 ЗУ «Про прокуратуру» – «Принципи організації і діяльності прокуратури» (матеріальна норма), а механізм реалізації вказаного обов'язку викладений у ст. 21 Закону «Протест прокурора»: «У протесті прокурор ставить питання про скасування акта або приведення його у відповідність з законом, а також припинення незаконної дії посадової особи, поновлення порушеного права» (норма процесуальна). Разом з цим наказом ГПУ України № 4/1-2005 внесення такого акта прокурорського реагування, як протест, не передбачено.

Статтею 8 ЗУ «Про ОРД» встановлений вичерпний перелік прав підрозділів, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, у якому, зокрема, зазначені оперативно-розшукові заходи, які дозволено провадити органам, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність [7].

Вперше засоби та методи, які можуть застосовуватися оперативними підрозділами в процесі ОРД, регламентовані у проекті Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», внесеному народними де-

путатами України (у редакції від 16.07.2009 р.). Вказаним проектом зроблено спробу удосконалення підстав проведення ОРД. Складено перелік оперативно-розшукових заходів, визначено їх правовий статус, зважаючи на необхідність судового та відомчого контролю за їх здійсненням. Запропонований порядок проведення цих заходів, виходячи з особливостей оперативної роботи та вимог Конституції України [10].

У проекті кримінального процесуального кодексу України (далі – проект КПК), внесеного Президентом України, пропонується об'єднати нині відокремлені стадії дізнання та досудового слідства в одну – досудове розслідування, яке розпочинатиметься з моменту надходження інформації про вчинений злочин до правоохоронних органів, яка обов'язково вноситься до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Оперативно-розшукова діяльність, пов'язана з розслідуванням злочину, та слідство здійснюватимуться в рамках єдиного процесу розслідування, а всі процесуальні дії (оперативно-розшукові та слідчі дії) зможуть проводитись лише після початку кримінального провадження у справі.

Проектом впорядковується проведення негласних слідчих дій. Відтепер всі без винятку негласні слідчі дії, що пов'язані з обмеженням конституційних прав громадян, будуть здійснюватись лише при розслідуванні тяжких або особливо тяжких злочинів.

Поняття негласних слідчих (розшукових) дій у проекті КПК визначається як різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених вказаним Кодексом [11].

Уповноважені прокурори згідно з п. 4 ч. 1 ст. 14 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» наділені правом надавати письмові вказівки про проведення оперативно-розшукових заходів в інтересах кримінального судочинства про розшук осіб, які безвісно відсутні.

Використовуючи вказане право, одним із завдань прокурорського нагляду у цій сфері є вжиття заходів щодо належного документування проведених оперативно-розшукових заходів.

Однак законодавець, передбачивши у Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» право оперативних підрозділів на документування оперативно-розшукових заходів, не розкрив форм їх документування.

Натомість ст. 252 проекту КПК встановлюється порядок фіксації ходу і результатів негласних слідчих (розшукових) дій, які повинні відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим вказаним Кодексом. За результатами проведення негласної слідчої (розшукової) дії складається протокол, до якого в разі необхідності долучаються додатки. Відомості про осіб, які проводили негласні слідчі (розшукові) дії або були залучені до їх проведення, у разі здійснення щодо них заходів безпеки можуть зазначатися із забезпеченням конфіденційності даних про таку особу в порядку, визначеному законодавством. Проведення негласних слідчих (розшукових) дій може фіксуватися за допомогою технічних та інших засобів. Протоколи про прове-

дення негласних слідчих (розшукових) дій з додатками не пізніше ніж через двадцять чотири години з моменту припинення вказаних негласних слідчих (розшукових) дій передаються прокурору. Прокурор вживає заходів до збереження отриманих в ході проведення негласних слідчих (розшукових) дій речей і документів, які планує використовувати у кримінальному провадженні [11, с. 141].

Таким чином, можна визначити форми документування оперативно-розшукової діяльності як зовнішнє відображення обґрунтування документами здійснених оперативно-розшукових заходів, зумовлене певним їх змістом.

Формами документування крім протоколу також можуть бути: 1) рапорт; 2) довідка; 3) пояснення; 4) постанова; 5) подання.

У чинному законодавстві протокол слідчої дії і протокол оперативно-розшукового заходу мають різну юридичну природу – кримінально-процесуальну та оперативно-розшукову.

Разом з цим розвиток правового регулювання оперативно-розшукової діяльності свідчить про наявність процесу переходу оперативно-розшукової роботи з підзаконного, в тому числі й відомчого таємного рівня, на рівень закону. Наразі в Україні триває об'єктивний процес систематизації та кодифікації законодавства про оперативно-розшукову діяльність.

У зв'язку з цим у юридичній літературі цілком обґрунтовано порушено питання про зародження як нової галузі законодавства, так і нової галузі права, яка іменується оперативно-розшуковим правом [12, с. 5-6], кримінально-розшуковим правом [13, с. 25-27], поліцейським правом, до складу якого входить й оперативно-розшукова діяльність [14, с. 98; 15, с. 75-85], оперативно-розшуковим процесом [16, с. 24-61].

Першим результативним кроком до систематизації та кодифікації оперативно-розшукового законодавства стали положення проекту КПК, яким у главі 21 визначаються загальні положення про негласні слідчі (розшукові) дії (§ 1), вводиться поняття, умови та порядок втручання у приватне життя (§ 2), визначається перелік та порядок проведення інших видів негласних слідчих (розшукових) дій (§ 3) [11].

До оприлюднення вказаного проекту КПК у сучасній науці та практиці залишалися дискусійними питання щодо можливості використання результатів оперативно-розшукової діяльності у доказуванні у кримінальних справах та можливості у прокурора, що здійснює нагляд за законністю провадження оперативно-розшукової діяльності, посприяти використанню результатів оперативно-розшукової діяльності у доказуванні у кримінальних справах.

Згідно з положеннями проекту КПК протоколи щодо проведення негласних слідчих (розшукових) дій, аудіо- або відеозаписи, фотознімки, інші результати, здобуті за допомогою застосування технічних засобів, вилучені при їх проведенні речі і документи або їх копії, можуть використовуватися у доказуванні на тих самих підставах, що й результати проведення інших слідчих (розшукових) дій під час досу-

дового розслідування [11, с. 143].

Висновки. Підсумовуючи викладене, вважаємо за доцільне у Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» закріпити окрему статтю, зміст якої викласти у такій редакції:

«Результатами ОРД є фактичні дані (відомості, інформація), отримані відповідно до мети й завдань ОРД у визначений законом спосіб із будь-яких не заборонених законом джерел уповноваженими на це суб'єктами, про ознаки злочину, що готується, вчиняється або вчинений, про осіб, що підготовляють, вчиняють або вчинили злочин, а також осіб, що переховуються від органів дізнання, слідства або суду, які ухиляються від відбування кримінального покарання, безвісно зниклих осіб та встановлення особи невідомих трупів, а також про події або дії, що створюють загрозу безпеці громадян, суспільства і держави».

Також слід викласти пункт 1 наказу Генерального прокурора України № 4/1 гн від 19.09.2005 р. «Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність» у такій редакції:

«Заступникам Генерального прокурора України, прокурорам Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, військовим прокурорам регіонів і Військово-Морських Сил України та їх заступникам, а також уповноваженим наказом Генерального прокурора України керівникам та прокурорам структурних підрозділів апаратів забезпечити належну організацію нагляду за додержанням прав і свобод людини і громадянина, інтересів суспільства та держави при проведенні оперативними підрозділами правоохоронних органів оперативно-розшукових заходів щодо попередження, своєчасного виявлення, припинення і розкриття злочинів.

Завданнями прокурорського нагляду за законністю здійснення оперативно-розшукової діяльності з метою виконання завдань оперативно-розшукової діяльності визначити: а) сприяння оперативним підрозділам у комплексному, планомірному й активному здійсненні всього обсягу оперативно-розшукових заходів, передбачених національним законодавством про оперативно-розшукову діяльність; б) належному документуванню здійснених оперативно-розшукових заходів; в) використанню результатів оперативно-розшукової діяльності у процесі доказування у кримінальних справах відповідно до положень кримінально-процесуального законодавства, яким регламентуються збирання, перевірка та оцінка доказів; г) своєчасне припинення порушень закону і конституційних гарантій особистості, вжиття відповідних заходів прокурорського реагування до усунення виявлених порушень законності, поновлення порушених прав і свобод громадян та юридичних осіб, притягнення винних посадових осіб до передбаченої законом відповідальності».

Предмет прокурорського нагляду за оперативно-розшуковою діяльністю доцільно визначити як дотримання прав і свобод людини і громадянина, закріплених Конституцією України, загальновизнаними нормами та принципами міжнародного права, а також міжнародними

договорами; порядку виконання оперативно-розшукових заходів, встановленого Конституцією України, Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність», іншими законами, а також нормативними актами, прийнятими у розвиток цих законів; законність рішень, прийнятих органами, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, спрямованих на проведення оперативно-розшукових заходів і використання результатів оперативно-розшукової діяльності з метою виконання завдань оперативно-розшукової діяльності.

Бібліографічні посилання

1. Курочка М.Й., Каркач П.М. Прокурорський нагляд в Україні: Підручник / За ред. проф. Е.О. Дідоренка. – К., 2005.
2. Про прокуратуру: Закон України // ВВР України. – 1991. – № 53. – Ст. 793.
3. Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання та досудове слідство: Наказ ГПУ від 04.10.1998 № 4 // Закони України: Інформаційно-правовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uazakon.com/documents/date_7q/pg_ihnlwx.htm.
4. Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами Служби безпеки України, які проводять оперативно-розшукову діяльність: Наказ ГПУ від 17.09.99 № 2 // Генеральна прокуратура України: Офіційний Інтернет-портал / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/archivs.html?_m=publications&_t=rec&id=62097.
5. Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність: Наказ ГПУ від 28.01.2002 № 4/1 // Генеральна прокуратура України: Офіційний Інтернет-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/archivs.html?_m=publications&_t=rec&id=62147.
6. Про організацію прокурорського нагляду за виконанням законів спеціальними підрозділами та іншими державними органами, які ведуть боротьбу з організованою злочинністю: Наказ ГПУ від 28.01.2002 № 4/2 // Генеральна прокуратура України: Офіційний Інтернет-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/archivs.html?_m=publications&_t=rec&id=62151.
7. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року // ВВР. – 1992. – № 22. – Ст. 303.
8. Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів при проведенні оперативно-розшукової діяльності: Наказ ГПУ від 06.04.2004 № 4 // НАУ-UA: Інтернет-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon.nau.ua/doc/?uid=1041.11113.0>
9. Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність: Наказ ГПУ від 19.09.2005 № 4/1 // Генеральна прокуратура України: Офіційний Інтернет-портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.gp.gov.ua/ua/archivs.html?_m=publications&_t=rec&id=66938&fp=11.
10. Проект Закону «Про оперативно-розшукову діяльність» // Верховна Рада України: Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=31841.
11. Проект Кримінального процесуального кодексу України // Верховна Рада України: Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=42312.
12. Чувилев А.А. Оперативно-розыскное право. – М., 1999.
13. Шумилов А.Ю. Начала уголовно-розыскного права: Монография. – М., 1998.
14. Лошицький М. Реабілітація поліцейського права // Право України. – 2002. – № 7. – С. 95-99.
15. Соловей Ю.П. Российское полицейское право: история и современность // Гос. и право. – 1995. – № 6. – С. 75-85.
16. Основы оперативно-розыскной деятельности: Учеб. / Под. ред. С.В. Степашина. – СПб., 1999.